

HMOC-13

บทบาทผู้บริหารสตรีในการพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดร้อยเอ็ด

The Role of Chief Executive Women on Local Development of Local Administration Organization.

วรินทร์ คำสาธุ*

*นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทผู้บริหารสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกนายก อบต.สตรี 5 คน ผลศึกษา พบว่า สภาพเศรษฐกิจและสังคมทำให้สตรีสนใจที่จะทำงานหารายได้เพื่อจุนเจือครอบครัว ส่งผลให้ฐานะและเศรษฐกิจดีขึ้น มีโอกาสเข้าถึงแหล่งผลประโยชน์ อำนาจ ค่านิยม และการตัดสินใจในการพัฒนาท้องถิ่นนำความรู้ ความสามารถ ใช้ศักยภาพในการแก้ไขปัญหา บริหารจัดการ พัฒนาท้องถิ่นและเป็นที่ยอมรับของสังคมมีศักยภาพความสามารถเท่าเทียมผู้ชาย แต่ผู้บริหารสตรีได้รับเลือกตั้งน้อย เนื่องจากค่านิยมทางสังคมและบริบททางวัฒนธรรมสตรียังไม่ได้รับความเสมอภาค จึงควรให้การสนับสนุนการบริหารงานสตรีและผู้บริหารสตรีควรเป็นบุคคลที่สังคมและมองว่าเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ได้รับการยอมรับในท้องถิ่นให้เป็นผู้ผู้นำในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น

ABSTRACT

The research findings showed that the economic and social factors affected the roles of female administrators for local development and the females needed to earn money for their family. The study also showed that the females were provided an equal and fair opportunity to set social value and to make a decision on the local and national development. Nowadays the females with administrative competency and knowledge have been socially more recognized, and the females needed to participate in problem solution and local development. However, few female politicians were elected, which the phenomenon might be cause by the traditional value of males and females. The study suggests that the females should be encouraged and enhanced to participate in local development. The potential and personality of females should be more socially accepted.

คำสำคัญ: บทบาทผู้บริหารสตรี, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Key Words: Roles of Female Administrators, Local Administrative Organization

บทนำ

จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองทำให้บทบาทและสถานภาพของสตรีเกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรม ธุรกิจและการบริการ ทำให้สังคมสลับซับซ้อนและยุ่งยาก ความต้องการเงินตรามีมากเพื่อแลกกับเครื่องอุปโภคบริโภคที่สนองความต้องการการครองชีพในปัจจุบัน

เป็นแรงผลักดันให้สตรีสนใจที่จะทำงานเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ส่งผลให้การศึกษาและฐานะของสตรีดีขึ้น บทบาทและสถานภาพของสตรีในมิติต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก การนำบทบาทสตรีเข้าสู่กระแสหลักย่อมส่งผลถึงการที่สตรีจะเข้าถึงและได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากร โอกาสทางสังคมที่เท่าเทียมและเป็นธรรม รวมทั้งการมีบทบาทอย่างเสมอภาคในการกำหนดค่านิยม อำนาจและการตัดสินใจนำไปสู่การขับเคลื่อนภารกิจในการพัฒนาบ้านเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

ในการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการขับเคลื่อนในลักษณะใดนั้น สตรียังจำเป็นต้องมีวิธีการดำเนินการเคลื่อนไหวและสร้างความยอมรับในสังคมภายใต้บริบทหนึ่งที่สังคมคาดหวังไว้นอกเหนือจากบริบทอื่น ๆ ได้แก่ การเคลื่อนไหวที่สะท้อนลักษณะของความเป็นหญิงเพื่อเป็นยุทธวิธีเสริมสร้างการยอมรับต่อสังคมสรุปได้ว่าการที่สตรีเข้ามามีบทบาทในทางการเมือง ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะของผู้หญิงไปเป็นอย่างอื่น

ต่อมามีการเพิ่มจำนวนของสตรีที่มีบทบาทในการบริหารงานในทางการเมืองมากขึ้นนับเป็นการเปิดโอกาสให้สตรีนั้นได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มความสามารถในทุกส่วน เนื่องจากในสังคมมีสัดส่วนของผู้ชายและผู้หญิงไม่แตกต่างกัน รวมทั้งเป็นการส่งเสริมมีมุมมองของสตรีในลักษณะที่ครบถ้วนในสังคม ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จะเห็นได้ชัดเจนว่าสตรีส่วนใหญ่ในสังคมไทยยังขาดโอกาส ในการเข้าร่วมในทางการเมืองในระดับที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้บทบาทหญิงชายมีความเท่าเทียมได้ดังนั้น การเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับล่าง คือ ตำบล หมู่บ้าน จึงเป็นการสนับสนุนให้สตรีเข้ามามีบทบาททางการเมืองปกครองในระดับฐานรากของประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่มีผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพศหญิงได้รับเลือกตั้งเข้ามาบริหารงานในองค์การบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น การระดมความคิดจากกลุ่มสตรีในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาที่จะช่วยส่งเสริมให้ท้องถิ่นในชนบทเจริญขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีบทบาท หน้าที่ ในการดำเนินงานพัฒนาปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดเกี่ยวกับการพัฒนา สตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ รวมทั้งพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยบทบาทผู้บริหารสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจากการศึกษาวิจัยดังกล่าว จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาและให้บริการเกี่ยวกับงานด้านพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างทั่วถึง ครอบคลุมพร้อมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาบทบาทสตรีในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและพัฒนาศักยภาพสตรีในทุกด้าน

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาบทบาทของสตรีในการบริหารงานในการพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงการยอมรับในเรื่องความรู้ ความสามารถทางด้านการปฏิบัติงานในหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นเพื่อให้สามารถได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และเชื่อถือได้ต้องมีการกำหนดวิธีการศึกษาไว้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และเป็นขั้นตอน อันจะทำให้การศึกษาเกิดความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีการศึกษาไว้ ดังนี้ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ นายก อบต. จำนวน 5 คน ผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูล 2 แหล่ง ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือทางวิชาการ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยทำการหาข้อมูลและศึกษาจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น และตามสื่อออนไลน์ต่าง ๆ
2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ แหล่งข้อมูลที่จัดเก็บได้จากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจ โดยการสัมภาษณ์นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดร้อยเอ็ด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสัมภาษณ์นั้น ได้ทำการสัมภาษณ์นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่เป็นสตรี 5 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์โดยใช้สถิติการวิจัย คือ สถิติพรรณนา และร้อยละ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป
2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามแบบปลายเปิดที่ได้จากการสัมภาษณ์นายก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อความ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทผู้บริหารสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

1. **ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์** เป็นนายกสตรีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 มีสถานภาพสมรส จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 และมีการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00

2. **การสัมภาษณ์** บทบาทผู้บริหารสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการสัมภาษณ์ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 5 คน พบว่า

การวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ด้านการกีฬาและนันทนาการ ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและต่อต้านยาเสพติด ด้านการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในท้องถิ่น สรุปได้เป็นรายด้านได้ ดังนี้

ด้านการเมือง

1. ตามที่ศันคติและมุมมองของผู้บริหารสตรีในสังคมไทยปัจจุบันมีปัจจัยที่ส่งเสริมผลักดันให้สตรีมีบทบาททางการเมืองได้รับการเลือกตั้งก้าวเข้าสู่ตำแหน่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีหลายปัจจัย คือ

1.1 ความเป็นผู้นำ สังคมไทยปัจจุบันสตรีไทยได้รับการยอมรับคุณลักษณะด้านการเป็นผู้นำในท้องถิ่นและชุมชนมากขึ้น ได้รับเลือกตั้งจากท้องถิ่นเข้ามาบริหารด้านการเมือง เช่น การเมืองในระดับล่าง ให้ดำรงตำแหน่งเป็น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล การเมืองระดับจังหวัด ดำรงตำแหน่งเป็น สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

1.2 ความรู้ ความสามารถ สังคมไทยเปิดกว้างในเรื่องการศึกษาผู้หญิงและผู้ชายมีสิทธิ์ได้รับการศึกษาได้เท่าเทียมกัน ผู้บริหารสตรีมีระดับการศึกษาตั้งอนุปริญญาถึงปริญญาเอก มีความสามารถเฉพาะตัวหลายด้าน

1.3 มีความสามารถในการสื่อสารกับประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ได้เป็นอย่างดี

1.4 มีมนุษยสัมพันธ์หรือเป็นกันเองกับประชาชน มีส่วนร่วมในงานประเพณีต่าง ๆ และให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล

1.5 คิดริเริ่มทำสิ่งใหม่ ๆ กล้าแสดงออกด้วยการเสนอวิธีทำงานใหม่ ๆ

1.6 บุคลิกลักษณะแสดงออกด้านความรับผิดชอบและความยุติธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต มีความมั่นใจในตนเอง มีความมั่นคงด้านอารมณ์ การอุทิศตนทำงานเพื่อสังคม มีความฉลาดไหวพริบดี และมีความละเอียดอ่อน

1.7 จุดเด่น มีมนุษยสัมพันธ์ดี สุภาพ อ่อนโยน มีความรู้ความสามารถ และความรอบน้อมงดงาม

1.8 กฎหมายได้ระบุให้บุรุษและสตรีมีสิทธิเท่าเทียมกัน

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการเมืองการปกครอง ความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับท้องถิ่นและกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การเข้าร่วมประชุม ร่วมกิจกรรมต่างๆ และบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง

3. มีบทบาทในการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบริหารงานของสตรี ผู้บริหารสตรีทำงานได้ละเอียดอ่อนและมีความอดทนสูง ทำให้งานออกมาได้ดี มีศักยภาพและสามารถพัฒนาได้ หากได้รับโอกาส สามารถเรียนรู้ พัฒนานตนเอง มีความใกล้ชิดกับประชาชน รู้จักสมาชิกในชุมชนมาก และมีแนวคิดในการส่งเสริมให้ประชาชนประหยัด ออมทรัพย์และส่งเสริมการฝึกอาชีพเพิ่มรายได้

ด้านเศรษฐกิจ

1. มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการผลิตสินค้ากลุ่มอาชีพสตรี ในด้านเศรษฐกิจ ได้รณรงค์ให้สมาชิกในครอบครัวเข้าไปร่วมเวทีประชาคมหมู่บ้าน ตำบล เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง สนับสนุนให้มีการตั้งกลุ่มอาชีพ วิสาหกิจชุมชน การเก็บออมเงินช่วยเหลือซึ่งกันและกันการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน จัดตั้งสหกรณ์ชุมชน จัดหาแหล่งเงินทุน จัดฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพ และจัดหาแหล่งจำหน่ายสินค้าในชุมชน

2. มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการลงทุนในการพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ โดยการส่งเสริมสนับสนุนในการผลิตสินค้าของกลุ่มอาชีพ เป็นคณะกรรมการกองทุนในชุมชน ร้านสหกรณ์ชุมชน จัดหาสถานที่จำหน่ายสินค้าให้กับสมาชิกและสถานที่จำหน่ายสินค้า

3. มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพิจารณาจัดสรร จัดซื้อ จัดจ้างงบประมาณ การตรวจสอบติดตาม ประเมินผล การบริหารงบประมาณในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยร่วมเป็นคณะกรรมการในการจัดสรรงบประมาณ การจัดทำโครงการพัฒนาท้องถิ่นการใช้งบประมาณในการจัดซื้อ จัดจ้างในการก่อสร้าง การจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ การตรวจสอบภายใน การใช้งบประมาณและการประเมินผลงานตามโครงการ

ด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

มีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีต่าง ๆ ในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางศาสนา และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ประเพณีวันลอยกระทง กิจกรรมของสถานศึกษา การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

มีส่วนร่วมและการสนับสนุน ในการรักษาความสะอาดในชุมชน การรณรงค์รักษาสภาพธรรมชาติของแม่น้ำ ลำคลอง การรณรงค์การบริโภคอาหารให้ถูกหลักสุขอนามัย การรณรงค์ต่อต้านไข้เลือดออก การส่งเสริมการออกกำลังกาย การอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นเมือง การผลิตการเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัย และการเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ด้านกีฬาและนันทนาการ

การมีส่วนร่วมและการสนับสนุนการแข่งขันและเล่นกีฬา การเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาในหมู่บ้าน ตำบล ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กิจกรรมนันทนาการ หรือการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และการจัดทำแผนงานด้านการกีฬาและนันทนาการ

ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและต่อต้านยาเสพติด

มีบทบาทการมีส่วนร่วม และแนวทางในการแก้ไขปัญหา ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและต่อต้านยาเสพติด ด้วยการจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การป้องกันปรามพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชนร่วมกิจกรรมเดินเวรยามเฝ้า การตั้งเตือนดำเนินการกับผู้ละเมิดกฎของหมู่บ้าน และการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

ด้านการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคในด้านการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยการร่วมการประชุมประชาคมหมู่บ้าน ประชาคมตำบล ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทการเสนอปัญหาหรือความต้องการของหมู่บ้าน แสดงความคิดเห็นข้อดีข้อเสียของโครงการ เป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและเป็นคณะกรรมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในท้องถิ่น

การได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ การเผยแพร่ และสนับสนุนการเผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ ด้วยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากหอกระจายข่าว เสียงตามสาย เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากวิทยุ /

วิทยุชุมชน โทรทัศน์ ป้ายประกาศ แผ่นพิมพ์ ข้อมูลข่าวสารด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
ข่าวสารด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และการเมือง เป็นต้น

3. สภาพปัญหา และอุปสรรค ตลอดจนการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานบทบาทผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสตรี

3.1 สภาพปัญหาและอุปสรรค

ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสตรีได้รับการยอมรับในเลือกตั้งเข้ามา
บริหารงานน้อย มีจุดอ่อนด้านการจำกัดโอกาส ควรมีโอกาสในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ใน
สังคมร่วมกับผู้ชายการตัดสินใจช้า ไม่เด็ดขาด รวนเร ใจอ่อนหากมีปัญหาใหญ่ ๆ ต้องฟังการตัดสินใจ
ของผู้ชาย หยุ่มหิบบ ใช้อารมณ์ ชี้งอน ไม่พอใจง่าย มีความหนักแน่นน้อยกว่าผู้ชาย ไม่ค่อยได้รับการ
ยอมรับเมื่อเสนอความคิดเห็น

ต้องระมัดระวังตัวมากในการมาทำงานและเข้าสังคม

3.2 วิธีการแก้ไขปัญหา

ควรส่งเสริมสนับสนุนการบริหารงาน การปฏิบัติงานของผู้บริหารสตรีในชุมชน
พัฒนาเรื่องความเสียขาด ส่งเสริมของผู้บริหารสตรี เมื่อพบปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ควรให้การ
ช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนา การรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย และเป็นแบบอย่างที่ดีของ
คนในชุมชน

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

1. **ด้านการเมือง** สตรีเข้ามามีบทบาทน้อยเพราะ สภาพการณ์ทางวิถีชีวิต วัฒนธรรม และ
ความเชื่อในท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายเปิดโอกาสให้ผู้ชายเป็นผู้นำ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการ
ปิดกั้นโอกาสของสตรี ทั้งในด้านการเข้าไปมีบทบาทในการเป็นผู้นำและการมีบทบาททางการเมือง
จากการสำรวจการดำรงตำแหน่งทางการเมืองของสตรี จะเห็นได้ว่าผู้นำสตรีซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ช่วย
ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านก็ล้วนมาจากการแต่งตั้งหรือการสรรหาทั้งสิ้น วัฒนธรรมการเมือง
การปกครองในสังคมไทยที่ปิดกั้นไม่ให้สตรีเข้าไปมีบทบาทในการบริหารบ้านเมือง ขาดโอกาสที่จะเข้า
ไปมีบทบาทในการบริหารอย่างสิ้นเชิง สตรีซึ่งถูกจำกัดด้วยค่านิยม ความเชื่อที่ว่าผู้หญิงเป็นเพศที่
อ่อนแอ เป็นผู้ตาม ไม่มีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำชุมชนและขาด กระบวนการเรียนรู้ในมิติการเมือง
ภาคพลเมือง จึงทำให้สตรีมีบทบาททางการเมืองน้อย ซึ่งสอดคล้องผลการศึกษาของ จรัส ช่างเรือน
(2544) ซึ่งได้ศึกษาการยอมรับของชุมชนในบทบาททางการเมืองของกลุ่มแม่บ้านในอำเภอเชียงของ
จังหวัดเชียงราย พบว่า สมาชิกในชุมชนยอมรับบทบาททางการเมืองของกลุ่มแม่บ้านค่อนข้างน้อย
โดยที่กลุ่มแม่บ้านมีบทบาททางการเมืองน้อย ในบรรดาบทบาททางการเมืองของกลุ่มแม่บ้านทั้งหมด
จะพบว่า บทบาทการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งกลุ่มแม่บ้านจะมีบทบาทมากที่สุด ส่วนบทบาททางการเมือง
ของกลุ่มแม่บ้านในด้านอื่น ๆ มีน้อยมากหรือแทบจะไม่มีซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับ สันติ
สันทัต (2547) ซึ่งได้ศึกษาบทบาททางการเมืองของสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล ได้ให้ข้อสรุปว่า
ลักษณะความแตกต่างทางเพศไม่สามารถเป็นสิ่งที่จะยืนยันได้ว่าบุคคลนั้นจะต้องมีความแตกต่างกัน
ในบทบาททางการเมือง ซึ่งบางบทบาทนั้นอาจจะมีความแตกต่างกันบ้าง เช่น ปัจจัยทางด้านกายภาพ

ที่ทำให้สตรีถูกมองว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ ไม่เหมาะสมกับบทบาททางการเมืองซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อม หรือความเชื่อของสังคม หรือค่านิยมของสังคมนั้น ๆ ที่ได้รับการปลูกฝังมาเป็นเวลานาน

2. ด้านเศรษฐกิจ สตรีเข้ามามีบทบาทน้อย ทั้งนี้แม้ว่า สภาพทางสังคม วัฒนธรรมและวิถีการผลิตของชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมเป็นการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนมาเป็นการผลิตเพื่อการพาณิชย์หรือการผลิตเพื่อขาย จากการที่ชุมชนในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นชุมชนเกษตรกรรม สตรีมีบทบาทหลักในการเป็นแรงงานภาคการผลิต แต่เมื่อมองถึงกระบวนการกลุ่มทางเศรษฐกิจในชุมชน ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มจากสมาชิกหลายคนหรือหลายครัวเรือนและมีการตั้งคณะกรรมการเข้ามารับผิดชอบดำเนินการแทนสมาชิกทั้งหมด สตรีก็ยังไม่ได้รับการยอมรับให้เข้ามาทำหน้าที่ในสัดส่วนมากเท่าที่ควร มีเพียงในด้านการเป็นบุคคลหลักในการหารายได้เข้าครอบครัว เนื่องจากการเป็นชุมชนเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนา และมีการใช้เทคโนโลยีและการจัดการแทนการผลิตเองทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการไถ หว่าน เก็บเกี่ยวจึงเป็นงานที่ไม่ลำบากทำให้สตรีสามารถจัดการด้วยตัวเองได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุธีรา วิจิตรานนท์ และ เมทินี พงษ์เวช (2546) ที่ได้ศึกษาเรื่องมิติหญิงชายในด้านเศรษฐกิจสรุปว่า ภาพของการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า ทั้งชายและหญิงมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์และพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก แม้จะอยู่ในลักษณะและสถานะที่แตกต่างกันอยู่บ้างแต่มิติของทฤษฎีและวิชาการทางเศรษฐศาสตร์ยังไม่ได้ให้ความสำคัญต่อบทบาทของผู้หญิงมากเท่าที่ควรและผู้หญิงยังคงมีบทบาทน้อยมากในการที่จะเข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจในการบริหารประเทศหรือในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อผู้หญิงโดยตรง ผลการวิจัยในด้านเศรษฐกิจครัวเรือนนั้นปรากฏว่าสตรีมีบทบาทในการผลิตภาคครัวเรือนสูง สอดคล้องกับ สุนันท์ ไชยสมภาร (2545) ซึ่งได้ศึกษาในหัวข้อ ผู้หญิงในชนบทกับสิ่งแวดล้อม ได้นำเสนอว่า สตรีเป็นผู้รับผิดชอบในงานบ้าน และสตรีบางคนออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อเป็นการหารายได้เสริมให้กับครอบครัว สตรีในชนบทมีบทบาทในครอบครัวในด้าน กิจกรรมในครัวเรือนเศรษฐกิจ และกิจกรรมในการผลิต

3. ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ถึงแม้ว่าจะมีบางเรื่องที่สตรีเข้าไปมีบทบาทมาก แต่ก็ยังเป็นบทบาทหลักในการเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น สาเหตุมาจาก กระบวนการจัดการและกลไกในการดำเนินการทั้งในการศึกษาเรียนรู้และการศาสนาเท่าที่ผ่านมา สตรีแทบจะไม่มีบทบาทในการจัดการและการตัดสินใจ ด้วยข้อจำกัดในด้านค่านิยม ความเชื่อแต่เดิมรวมถึงการแบ่งงานระหว่างชายหญิงในชุมชนทำให้บทบาทของสตรีในกิจกรรมต่าง ๆ ของทางวัด จะเป็นเพียงแรงงานหรือภาคบริการเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ ผ่องผิว หิรัญรังสิต (2539) ได้ศึกษาการรวมกลุ่มสตรีในชนบท และได้ข้อสรุปว่า การรวมตัวของกลุ่มสตรีในบางครั้งก็มีพื้นฐานมาจากประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมชุมชน กลุ่มสตรีที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติโดยทั่วไปแล้วเกิดขึ้นตามประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรม เช่น การรวมกลุ่มหนุ่มสาวเพื่อขนทรายเข้าวัดในประเพณีสงกรานต์ กลุ่มดำหัวผู้อาวุโสในหมู่บ้าน การรวมกลุ่มแม่บ้าน ในขบวนแห่ถวายขามในงานปอยหลวง การรวมกลุ่มสตรีที่มีสายบรรพบุรุษเดียวกันในงานประเพณีเลี้ยงปู่ตา และการรวมกลุ่มตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติกันมาในการรวมกลุ่มช่วยงานศพ

4. ด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม สตรีเข้ามามีบทบาทมาก ในการรักษาความสะอาดในชุมชน การรณรงค์รักษาสภาพของแม่น้ำลำคลอง รวมทั้งรณรงค์การบริโภคอาหารให้ถูกหลักสุขอนามัยทั้งนี้ด้วยสัดส่วนจำนวนของสตรีที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก และแกนนำสาธารณสุขประจำครอบครัว ซึ่งโดยส่วนมากสตรีจะเป็นผู้มีบทบาทหลักจึงทำให้สตรีได้รับโอกาสในการได้รับข่าวสารข้อมูลด้านการสาธารณสุข และรับการพัฒนาศักยภาพทั้งโดยการประชุม อบรม และศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งในการปฏิบัติ ทำให้สตรีเหล่านี้มีความรู้กลับมาปรับใช้ในท้องถิ่นได้เป็นจำนวนมากและในด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมนั้นสตรีก็ได้มีบทบาทในการดำเนินการ เนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ก็เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและบทบาทความรับผิดชอบของสตรีในครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับวัชรินทร์ ศานต์ตระกูล (2549) ซึ่งได้ทำการศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการส่งเสริมสุขภาพชุมชน ได้สรุปว่า ในการรวมสมาชิก อบต. ทั้งหญิงและชายมีการรับรู้อำนาจหน้าที่ของ อบต. การรับรู้ทางเพศมิติ และการรับรู้การส่งเสริมสุขภาพชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพในระดับครอบครัว ชุมชน ซึ่งแสดงว่าสตรีเป็นพลังสำคัญในด้านสุขภาพและมีศักยภาพเท่าเทียมชายในการเข้ามามีบทบาทในพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพในชุมชน และรุ่งทิพย์ ชาญชัยสิริกุล (2546) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสตรีแม่บ้านในชุมชน วัฒนธรรมเขมรกับบทบาทการดูแลรักษาสุขภาพ ได้สรุปว่า บทบาทผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านถูกกำหนดโดยปัจจัยทางสรีรวิทยา ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ที่มีการผสมผสานกันอย่างลึกซึ้งให้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ในการดูแลสุขภาพทั้งด้านการส่งเสริมและการป้องกันสุขภาพในภาวะที่ร่างกายปกติ นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการดูแลรักษา พื้นฟูสุขภาพเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

5. ด้านการกีฬาและนันทนาการสตรีเข้ามามีบทบาทน้อย ในการกำหนดแผนงาน และการเป็นคณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬา เนื่องจากการดำเนินงานจำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณและบทบาทในการจัดการที่จะต้องสามารถชักชวนสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม จากการศึกษาที่สตรีมีบทบาทเป็นผู้นำชุมชนน้อย จึงทำให้สตรีมีบทบาทหลักในการเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เมทินี พงษ์เวช (2544) ที่ได้ศึกษา มิติหญิงชายและประสิทธิภาพของการบริหารและการดำเนินงาน ได้เสนอแนวความคิดที่เกี่ยวกับ “มิติชายหญิงและการพัฒนานั้น” GAD ตระหนักดีว่าทั้งผู้ชายและผู้หญิงมีส่วนสร้างสรรค์และรับผลประโยชน์จากการพัฒนา แต่อย่างไม่เท่าเทียมกัน และกาญจนา แก้วเทพ (2541) ได้กล่าววิจารณ์ขบวนการสิทธิสตรีใน ค.ศ.1871 ว่า ดูเหมือนว่าสตรีพยายามจะแข่งขันกับบุรุษ ในกีฬาของเพศชาย และมักจะเลียนแบบในทุก ๆ สิ่งแม้แต่เครื่องแต่งกายในการกระทำเช่นนี้เธอคงต้องการความนิยมน้อยลง โดยเฉพาะเมื่อพวกเขาหวังเป็นบางสิ่งบางอย่างที่เหนือกว่าพวกของเธอเอง

6. ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและต่อต้านยาเสพติดสตรีเข้ามามีบทบาทน้อยในการเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ การไกล่เกลี่ยกรณีพิพาท การเข้ารับการฝึกอบรมแจ้งข่าวอาชญากรรมและการเป็นวิทยากรในการอบรมต่อต้านยาเสพติด สาเหตุมาจากข้อจำกัดทางสังคมที่ไม่เปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีบทบาทในด้านนี้มากนักและลักษณะของงาน ซึ่งบางครั้งต้องใช้พลังกำลังหรือสัญลักษณ์ของความเข้มแข็งมาประกอบเป็นเบื้องหลังของผู้ปฏิบัติงาน และโดยมากแล้ว สตรีไม่ได้มีคุณสมบัติตามลักษณะเฉพาะดังกล่าว ทำให้ไม่ได้รับการยอมรับหรือไม่ได้รับโอกาสให้เข้าไปมีบทบาท ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะวัต เจริญพงศ์ (2541) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาภาวะสตรีได้สรุปว่า หากจะเปรียบเทียบ

สถานภาพของผู้หญิงไทยกับผู้ชายไทยจริง ๆ ทั้งในเศรษฐกิจ สังคม การเมืองแล้วก็ยังปรากฏมีความไม่เท่าเทียมกันอยู่ในบางด้าน และจากการศึกษาของ นเรศ สงเคราะห์สุข (2540) ซึ่งได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเสพติด โดยแนวทางวัฒนธรรมชุมชน ได้สรุปว่า บทบาทในการแก้ไขปัญหาเสพติดเป็นการจัดรูปชุมชน ซึ่งเกิดจากการผนึกกำลังของชุมชนจากกลุ่มต่าง ๆ อย่างหลากหลายต่อเนื่อง ทั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน พระสงฆ์และผู้อาวุโส ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สตรีก็เข้าไปมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนเช่นเดียวกัน

7. ด้านการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสตรีเข้ามามีบทบาทน้อยในด้านการเป็นคณะกรรมการตรวจสอบกรณีปัญหาต่าง ๆ การเป็นคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง การลงชื่อร้องเรียนการทำงานของสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการเป็นคณะกรรมการติดตามและประเมินผลสาเหตุเนื่องจากการที่มีสตรีในสัดส่วนที่น้อยมากที่ได้เข้าไปเป็นสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงกระบวนการในการดำเนินงานกล่าว คือ ในการประชุมประชาคมเพื่อสรรหาผู้แทนหมู่บ้านและที่ประชุมประชาคมโดยส่วนมากก็จะเลือกผู้ชายเป็นผู้แทนหมู่บ้านเพื่อเข้าไปทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการ สตรีจึงมีโอกาสน้อยมากที่จะเข้าไปมีบทบาทในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ไม่ทราบขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินการดังกล่าวและทำให้ถูกกีดกันออกจากบทบาทในด้านนี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุธีรา ทอมสัน และ เมทินี พงษ์เวช (2538) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงได้สรุปว่า ผู้หญิงมีบทบาทที่จำกัดมากในด้านการเมือง และการกำหนดนโยบายสาธารณะที่มีผลกระทบต่อผู้หญิงเองในระดับประเทศผู้หญิงเพียงร้อยละ 5 ของสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาเทศบาลที่ผ่านการเลือกตั้งเข้าไปเป็นผู้หญิงและไม่มีผู้หญิงเป็นนายอำเภอเลย ในระดับท้องถิ่นมีผู้หญิงเพียงร้อยละ 1 ที่ดำรงตำแหน่งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน และในแนวทางเดียวกันที่ ศิริพร วงษ์วัฒน์ (2545) ซึ่งได้ศึกษาบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสตรีขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนาการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ได้เสนอว่า บทบาทหญิงชายในการพัฒนาไม่ควรมีการแบ่งแยก ควรที่จะทำร่วมกันเพื่อลดประเด็นความแตกต่างของสรีระกลายเป็นเรื่องธรรมชาติ และทุกคนต้องให้การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้หญิงได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น ที่สำคัญต้องสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของร่วมกันแก่คนทุกระดับชั้นในท้องถิ่น ภายใต้ความรับผิดชอบดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบล

8. ด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร สตรีเข้ามามีบทบาทมากในการเผยแพร่ข่าวสารด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม การเผยแพร่ข่าวสารด้านการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สตรีในชุมชนเกษตรกรรม โดยส่วนมากจะมีหน้าที่ในการดูแลบ้านเรือน การหุงหาอาหารและการดูแลบริการสมาชิกในครัวเรือน ทำให้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ ในชุมชน จึงทำให้ได้มีโอกาสรับรู้และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารได้มาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธานี วงศ์ประจบลาบ (2543) ซึ่งได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบ ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของสตรีเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน สรุปว่า มีความแตกต่างของการรับข้อมูลข่าวสารในเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมของสตรีกลุ่มนี้ ถึงแม้ว่าสตรีที่ทำงานโรงงานจะได้รับข้อมูลข่าวสารเป็นจำนวนมากกว่า แต่ส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลข่าวสารจากการประชุมอบรมในขณะที่สตรีในหมู่บ้านจะได้รับมากที่สุดจาก

โทรทัศน์และที่น่าสนใจอีกแหล่งหนึ่งของกลุ่มนี้ คือ ญาติและกลุ่มเพื่อน แสดงว่ากลุ่มนี้ได้มีการพบปะ แลกเปลี่ยนกับคนในชุมชนค่อนข้างหลากหลาย

สรุปผลการวิจัย

สตรีมีการพัฒนาตนเองเข้าไปมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางการเมือง มีความรู้ความสามารถ ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการผลิตสินค้ากลุ่มอาชีพสตรี สนับสนุนการลงทุนในการพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีต่าง ๆ การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางศาสนา มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษา กิจกรรมสาธารณสุข และการรักษา ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม กิจกรรมการแข่งขันกีฬา และนันทนาการ การรักษาความสงบเรียบร้อยและ ต่อต้านยาเสพติด การมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคในด้านการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพให้สตรีและองค์กรสตรีเข้าไป มีบทบาทในการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี เป็นโอกาสขององค์กรชุมชนและองค์กรสตรีในการที่จะ ดำเนินกิจการการเมืองภาคพลเมือง ส่งผลถึงการพัฒนาบทบาทสตรีให้มากยิ่งขึ้นตามไปด้วย

2. จากการที่สตรีมีบทบาทมากที่สุดในด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด ให้มีการส่งเสริมบทบาทสตรีในด้านนี้อย่างจริงจัง เพื่อให้สตรีเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร รวมทั้งพัฒนาศักยภาพให้สตรีสามารถเป็นกลไกในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในท้องถิ่นได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลือ จากรองศาสตราจารย์ ดร.สุวัลลีย์ เปี่ยมปิติ และผู้มีพระคุณหลายท่านที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือ ผู้ศึกษาขอกราบ ขอบพระคุณทุกท่านที่ให้คำชี้แนะแนวทางในการดำเนินการและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ของรายงานการศึกษาอิสระฉบับนี้เพื่อให้สมบูรณ์ ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาจากคณาจารย์ จึงขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. 2541. ผู้หญิงกับจิตวิทยา. ใน คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรี แห่งชาติ. สตรีศึกษา 1 ผู้หญิงกับประเด็นต่าง ๆ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จรัส ช่างเรือน. 2544. การยอมรับของชุมชนในบทบาททางการเมืองของกลุ่มแม่บ้านในอำเภอ เชียงของจังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นเรศ สงเคราะห์สุข. 2540. การแก้ไขปัญหาสารเสพติดโดยแนวทางวัฒนธรรมชุมชน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ผ่องผิว หิรัญรังสิต. 2539. การรวมกลุ่มสตรีในชนบท: กรณีศึกษาบ้านศรีดอนมูล ตำบลชมพู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รุ่งทิพย์ ชาญชัยสิริกุล. (2546). ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีแม่บ้านในชุมชนวัฒนธรรมเขมรกับกับ บทบาทการดูแลรักษาสุขภาพ. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ลักษณ์วัต เจริญพงศ์. 2541. ปรัชญาภาวะสตรี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- วัชรินทร์ ศานต์ตระกูล. 2549. การเข้าไปมีบทบาทในสังคม ธุรกิจ และการเมืองของสตรีชั้นนำใน เขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริพร วงษ์วัฒน์. 2545. บทบาทหน้าที่ของสมาชิกสตรีขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการ พัฒนาการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุธีรา ทอมสัน. 2537. สตรีผู้นำการเปลี่ยนแปลงก้าวไปสู่สังคมที่มีความเท่าเทียมระหว่างหญิง ชาย. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีแห่งชาติ.
- สุธีรา วิจิตรานนท์ และเมทินี พงษ์เวช. 2546. มิติหญิงชายในด้านเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีแห่งชาติ
- สันติ สันทัด. 2547. บทบาททางการเมืองของสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเทิง จังหวัด เชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.